

4. Noonan H. W. Personal Identity: [2nd edition] / Harold W. Noonan. – London: Routledge, 2003. – 248 p.
5. Parfit D. Reasons and Persons / Derek Parfit. – Oxford: Clarendon Press, 1987. – 560 p.
6. Shoemaker. S. Self-Knowledge and Self-Identity / Sydney Shoemaker. – Ithaca, Cornell University Press, 1963. – 276 p.
7. Wilkes K.V. Real People. Personal Identity without Thought Experiments. Oxford: Oxford University Press, 1988. – 249 p.
8. Williams B.A. O. The Self and the Future // Philosophical Review. –1970. – № 79. – P. 161–180.

Степанов А.О.

викладач,

*Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького*

САМОТНІСТЬ ТА УСАМІТНЕННЯ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМУ

Традиційно проблема самотності впродовж тривалого часу привертала увагу таких філософів як С. К'єркегор [1], А. Шопенгауер [7], Ф. Ніцше [2], Хосе Ортега-і-Гассет [3], Ж.-П. Сартр [4], М. Гайдеєгер [6]. Крім того, вона знайшла різностороннє відображення й у літературних творах Е. Канетті, Ф. Кафки, Ф. Достоєвського та багатьох інших письменників. Слід також відзначити, що наукові дослідження феномену самотності у рамках психології та педагогіки проводяться недостатньо.

Феномен самотності має складний зміст, включає в себе безліч форм, кожна з яких може по-різному переживатися людьми. З огляду на це, дане поняття часто перетворюється в безрозмірну метафору, що ускладнює його науковий аналіз. Дослідження проблеми самотності ускладнюється ще й тим, що в різних цивілізаціях і суспільствах склались певні культурно-історичні та психологічно обумовлені форми самотності, а також способи відношення до неї та її переживання.

Трансценденталісти першими в історії західної думки стали проводити розрізнення між самотністю та усамітненням. У цьому контексті помітний внесок у розробку цієї проблематики вніс філософ, письменник і натураліст Генрі Девід Торо [5].

На думку трансценденталістів, людська особистість містить у собі безмежне духовне багатство, що скуте міщансько-обивательським середовищем; для його розкріпачення потрібне усамітнення й близькість з природою. Генрі Торо, слідуючи цьому світогляду, прожив два з лишнім роки у лісовій хатині й описав свій досвід у відомій книзі «Уолден, або Життя у лісі» (1854): «Я знаходжу корисним проводити більшу частину часу на самоті. Суспільство, навіть найкраще, швидко утомлює й відволікає від серйозних думок» [5, с. 89].

Усамітнення від людей у лоні природи Торо розцінював не як замкнутість, а, натомість, як вступ до спілкування та єдність з величним космосом, прийняття в себе його величі, гармонії, чистоти: «Природа сама по собі – «солодке і благотворне суспільство». Для людини найбільш необхідна не близькість з натовпом, а близькість з природою як «вічним джерелом життя: так, верба зростає біля води, і саме до неї тягнеться своїм корінням. Для різних натур це будуть різні місця, але саме тут й повинен копати свій лъох справжній мудрець...» [5, с. 88].

Проводячи відмінність між самотністю та усамітненням, Торо надавав першому негативне, а другому позитивне значення. Самотність, у його розумінні, це болюча відірваність людини від природи, відчуження від самого себе як частки світової гармонії, що виникає у натовпі, у буденній марноті суспільного життя: «Ми часто буваємо більш самотні серед людей, ніж у тиші своїх кімнат. Ми живемо у тисняві, перечіплюючись, і від цього, мені здається, трохи втрачаємо один до одного повагу. Для справді важливого й сердешного спілкування така частота не потрібна» [5, с. 89-90]. Торо вважає, усамітнення, на відміну від самотності, благотворне. Воно – не притулок від світу, а, навпаки, шлях до миру, умова для самопізнання й самовдосконалення.

Усамітнення та самотність Торо відрізняє також від фізичної віддаленості людини від інших: «Самотність не вимірюється милями, які відділяють людину від її ближніх. Справді старанний студент так само самотній у шумному вулику Кембридж-коледжу, як дєрвіш у пустелі» [5, с. 89].

Займаючись своєю справою, людина не відчуває себе самотньою. Її справа має певний сенс, і цим сенсом наповнюється існування людини в години праці. Самотність пригнічує нас, коли ми відірвані від сенсу. У цьому контексті Г. Торо приводить приклад фермера, який може увесь день пропрацювати один в полі або в лісі мотикою чи сокирою і не відчути самотності, тому що він зайнятий справою, а повернувшись ввечері додому, він не може залишатися наодинці із своїми думками, і йому хочеться побути «на людях». Фермер, однак, не розуміє вченого, який здатний просидіти сам у хаті всю ніч і більшу частину дня, не боячись нудьги і понурості. А по суті справи, вважає Торо, і той, і другий перебувають в одній і тій же ситуації: «Коли людина думає або працює, вона завжди наодинці з собою, де б вона не знаходилась» [там само].

Неважко зауважити, що у висловлюваннях Г. Торо є нечіткість термінів: слово «самотність» вживається у різних значеннях: то як усамітнення людини з природою, то як переживання індивідом своєї відчуженості до натовпу. Ця нечіткість пояснюється романтичним духом трансценденталістів, прагненням не стільки до суворого, «академічного» аналізу понять, скільки до їх інтуїтивного схоплення. Тим не менше понятійну відмінність між самотністю, усамітненням, ізоляцією трансценденталісти вже намітили, хоча й не висловили у чіткій термінології.

У трансценденталістів є певна схожість із представниками екзистенціальної філософії щодо трактування усамітнення: і ті, й інші вважають його сприятливим для людської особистості. Розбіжність між ними у розумінні самотності полягає у різному баченні світу та місця людини у ньому:

трансценденталісти, на відміну від екзистенціалістів, сприймають світ як гармонійне ціле, відчувають себе у ньому «як удома». Тому трансценденталісти далекі від думки про «персональну самотність» людини: «Ми ніколи не буваємо самотні» [5, с. 90]. Екзистенціальна філософія, навпаки, пронизана настроєм людської «бездомності».

Трансценденталісти першими звернули увагу на трансформації, які відбуваються у відносинах між людьми. Вони стали розглядати самотність як продукт міського життя, який наповнює відчаєм свідомість духовно й інтелектуально недостатньо розвинутих людей, дарує усамітнення, необхідне для творчої особистості. Принцип усамітнення розглядається ними, скоріше, з позитивного боку, так як він має на увазі укріплення духовного потенціалу особистості, її соціальне і творче змушнення.

Список використаних джерел:

1. Кьєркегор С. Страх и трепет. – М.: Республика, 1993. – 383 с.
2. Ніцше Ф. Так казав Заратустра; Жадання влади. – К.: Основи, Дніпро, 1993. – 415 с.
3. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас // Вибрані твори. – К.: Основи, 1994. – 420 с.
4. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – это гуманізм: Сумерки богів / Ж.-П. Сартр. – М., 1990. – 350 с.
5. Торо Г.Д. Уолден, или Жизнь в лесу. – М: Изд-во АН СССР, 1962. – 240 с.
6. Хайдеггер М. Европейский нигилизм / Время и бытие. – М: Республика, 1993. – 447 с.
7. Шопенгауэр А. Сочинения: в 5 т. / А. Шопенгауэр. – М., 1992. – Т. 1. – 394 с.

Штепа О.О.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ПРАВОВА МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ДИСКУРСІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У зв'язку з початком військового конфлікту на Донбасі надзвичайно актуальними стали проблеми регіональної ідентичності та поведінкових автоматизмів, притаманних мешканцям окремих регіонів нашої держави. Тому вважаємо за доцільне у даній статті розглянути особливості правової ментальності українців, що проживають в тому чи іншому регіоні.

Існує значна кількість наукових підходів до поділу території України на окремі регіони. Так, Ю. Тищенко в нашій країні розрізняє 4 регіони: Західний: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; Центральний: м. Київ, Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська, Житомирська, Сумська, Чернігівська області; Східний: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області; Південний: Одеська, Миколаївська,